

SAMENWERKING FRUITTELMERS EN PLUIMVEEBEDRIJVEN BIEDT KANSEN

KIP IN 'T FRUIT, BOOM IN DE UITLOOP

Biologische pluimveehouders, fruittelers en een walnotenboomkweker onderzochten mogelijke samenwerking. Hoe kan fruit- en boomteelt worden ingepast in de pluimveehouderij, wat levert samenwerking voor ieder op en waar zitten de aandachtspunten. Ook zijn de resultaten besproken van interviews met zes pluimveehouders over hun interesse voor samenwerking met een fruitteler. TEKST MONIQUE BESTMAN, JOKE BLOKSMA & ANGELA MANINTVELD | FOTO'S LBI

Naarmate er meer bomen in staan, gaan kippen verder de uitloop in, ziet de uitloop er groener uit (ook al wordt de grond kaal) en komen er minder 'vogelgriepisicovogels'. Een uitloop beslaat al gauw 6 tot 10 hectare op respectievelijk een biologisch bedrijf van 15.000 of op een freilandbedrijf van 25.000 hennen. Het beplanten van een dergelijk oppervlak met bomen kost behoorlijk wat arbeid en geld. Het wordt goedkoper als de beplanting iets oplevert voor eigen gebruik of voor de verkoop, bijvoorbeeld fruit, strooisel, stookhout of bomen. Voordelen van kippen tussen fruitbomen zijn: kippen eten onkruid, houden de grasstrook kort, eten schadelijke insecten, valfruit en gevallen blad. En ze brengen mest. De aanwezige

fruittelers gaven aan wel voordelen te zien van kippen in de boomgaard, maar dan vooral in kleine aantallen en in mobiele hokken, waardoor hun nuttige bijdrage goed homogeen verspreid wordt. Een biologische pluimveehouder met wijngaard gaf aan minder investering te hoeven doen dan collega-wijnboeren zonder kippen. Er hoefde geen schoffelmachine gekocht te worden en er was geen arbeid nodig om de stammen schoon te houden.

Vooral als je opbrengst van handfruit wilt hebben, hebben fruitbomen voor het snoeien, dunnen en tijdig herkennen en behandelen van ziekten en plagen vak-kundige verzorging nodig. Fruitbomen kunnen tijdens

Foto rechtsboven: Scharrelvleeskuikens (www.debongerdhoen.nl) met een professionele kersenboomgaard in de uitloop in Terschuur.

Foto rechtsmidden: De boomgaard op boerderij de Zandschulp (vaste stal met 15.000 hennen), de winnaar van de juryprijs voor de mooiste kippenuitloop in 2015

de bloei zonder maatregelen ook bevrozen en een jaar geen oogst geven. Wanneer men gericht is op het produceren van fruit, kunnen bomen pas vanaf ongeveer 5 jaar gaan produceren. Zo moeten de bomen met een 'boomkast' worden beschermd tegen bastpikken en het bloot scharrelen van de wortels. In de jonge jaren heeft een fruit- of notenboom steeds voldoende mest, water, een steunpaal en onkruidbestrijding nodig. Afhankelijk van de hoeveelheid bomen kan dat aardig wat uren werk of zelfs de aanschaf van de juiste machines kosten. Daar heb je de mensen en/of het geld voor nodig. In geval van ziekten en plagen gaat het bovendien om werk dat zich lastig laat plannen naast de werkzaamheden rondom de kippen.

Hoogstam- of halfstamfruitbomen passen beter in de uitloop maar leveren in geld pas extra inkomsten op bij beplanting van percelen boven 10 hectare. De verzorging is minder intensief dan van laagstambomen. De netto opbrengst in geld is lager vanwege het tijdrovende plukken (bij kleine boomgaarden) en de lagere sapfruitprijzen. Kers, pruim, vlier en een aantal appelrassen hoeven niet of nauwelijks gespoten te worden. Als 'eigen' sap een interessant nevenproduct voor de pluimveehouder is, kan een sapboomgaard een aanvulling voor de PR of een extra activiteit bieden voor de eventuele zorgmedewerkers. Er zijn mobiele of regionale persen waar je het fruit in kuubkisten heen brengt en gepasteuriseerd sap terug krijgt. De site fruitpersmobiel.nl laat zien hoe het sappersen in zijn werk gaat en wat erbij komt kijken. De meerwaarde voor eigen sapproductie ligt vooral in extra PR, dekking van onderhoudskosten in de boomgaard en niet zo zeer in extra opbrengst in geld.

Fruitbomen hebben een goed doorlatende bodem nodig voor zowel water als lucht. De vochtthuishouding stelt hoge eisen: goede afvoer bij regen en in staat om het grondwater in droge periodes goed omhoog te zuigen. Appel en peer vragen een pH tussen 4.5 en 6.5. Kers, pruim, noot en druif mogen iets hoger (pH 6.5-7.5). Kippen kunnen de wortels bloot scharrelen en de grond verdichten, waardoor met name de bomen dicht bij de stal zich naar verwachting minder goed ontwikkelen. Ook kunnen bomen dicht bij de stal gevoeliger zijn voor ziekten als vruchtboomkanker en

luis en kunnen ze mogelijk moeilijker sporenelementen opnemen. De minst kwetsbare soorten fruit, zoals vlier, zouden dus het dichtst bij de stal kunnen staan en de gevoelige soorten verder van de stal.

Bij het gebruik van middelen op fruitbomen lijken pluimveehouder en fruitteler tegengestelde belangen te hebben. Ook in de biologische teelt van handappel, handpeer en druiven wordt tegen ziekten als schurft en meeldauw gespoten, met natuurlijke middelen in lage concentraties. Op hoog- en halfstam bomen, bij sapfruit, kers, pruim en noten hoeft niet per se gespoten te worden, maar die fruitsoorten leveren minder op. Enkele pluimveebedrijven in Denemarken, Engeland en Nederland hebben ervaring met bespuitingen van fruitbomen in de kippenuitloop en hebben naar eigen zeggen geen problemen met de kippen. Ook SKAL heeft geen bezwaar tegen het gebruik van deze middelen in de kippenuitloop. Bespuitingen zijn heel goed mogelijk als de kippen 's morgens nog binnen

zitten en op de bomen gespoten wordt. De kippen hebben geen last van de werkzaamheden zelf en de kans op contact tussen kippen en middelen is minimaal. Echter, niet elke biologische pluimveehouder wil bespuitingen in de uitloop, hoe 'onschuldig' ook. Op zijn minst niet vanwege de schijn van chemicaliën en residuen in de eieren. Echter, zonder bespuiting zal de kwaliteit van het fruit dusdanig zijn dat het fruit voornamelijk voor sap gebruikt kan worden en niet als handappels en -peren. Vanuit het perspectief van een biologische fruitteler, gericht op productie van handfruit, is fruit telen in een kippenuitloop waar niet gespoten mag worden, weinig interessant.

Walnoten is een makkelijker soort 'fruit' in onderhoud en oogsten. Het duurt ongeveer 7 tot 10 jaar voordat de investering zich begint terug te verdienen. Het gaat om 50 tot 100 bomen per hectare. Eén boom plus boomkast kost ca 50 euro. Walnoten kunnen vanaf de grond worden geraapt en worden vers verkocht of geperst als olie. De opbrengsten variëren nogal van jaar tot jaar.

'Kippen eten onkruid, schadelijke insecten, valfruit en gevallen blad.'

'Hier liggen kansen voor ondernemers (zonder land), die op deze wijze een aantal fruittelers of juist een aantal pluimveehouders bedienen.'

Boven: Boomgaard op een Deens pluimveebedrijf met een vaste stal voor 12.000 leghennen.

Links: Fruittelers, pluimveehouders en een boomteler kijken in een kippenuitloop. Op de voorgrond een boom met bescherming en ondersteuning.

Bij boomteelt geldt ook dat bescherming van de boomwortels nodig is. Biologische boomteelt vergt veel arbeid: onkruidbestrijding komt behoorlijk precies. De bast is heel kwetsbaar. Regelmatig moeten enkele bomen geroid worden voor de verkoop. Voor pluimveehouders die niet steeds (vreemde) mensen bij de kippen willen hebben, is dit een nadeel.

Er zijn zes pluimveehouders geïnterviewd over eventuele interesse voor samenwerking met een fruitteler. Twee daarvan hebben vleeskuikens, één heeft opfokhennen en drie hebben leghennen. Eén bedrijf met vleeskuikens heeft al fruitbomen, evenals de drie bedrijven met leghennen. Men wilde vooral fruitbomen vanwege de beschutting, maar een deel van de bedrijven was ook op zoek naar extra inkomsten, extra werk voor de zorgmedewerkers of gewoon een esthetische en culturele meerwaarde voor het bedrijf als geheel. Slechts één bedrijf heeft zelf voldoende vakkennis in huis voor de verzorging en vier zijn er nog niet uit hoe ze de benodigde vakkennis willen binnenhalen. Eén bedrijf heeft al een goed werkende samenwerking, die in een contract bij de notaris is vastgelegd. Er is dus nog nauwelijks ervaring met samenwerken met een fruitteler. Ook is er nog nauwelijks langjarige ervaring met fruitteelt in de uitloop van een vaste stal met 2.500 kippen per hectare. Het is dus niet duidelijk welke

'Het vakmanschap voor fruit en pluimvee ligt behoorlijk ver uiteen.'

opbrengsten er uiteindelijk gehaald kunnen worden. Dit heeft pluimveehouders er echter niet van weerhouden om fruitbomen aan te planten. Wat opviel was, dat er vooraf weinig aandacht is besteed aan de keuze van soorten en rassen van de bomen of de keus voor hoog- of laagstam. Er staan bijvoorbeeld kersbomen verspreid over de uitloop, terwijl je die met netten moet afdekken, wil je er überhaupt iets van kunnen oogsten. Ook leek men zich er niet altijd van bewust dat bij jonge bomen de verzorging in de eerste jaren meer gericht moet zijn op een goede boomvorm dan op een hoge productie, wat bepalend is voor de levensduur.

Van het telen van fruit of noten in de kippenuitloop is geen hoog saldo te verwachten voor de pluimveehouder. Als de intensieve fruitteler wil profiteren van de voordelen van kippen, dan lijken kleine, mobiele kippenhokken een betere optie.

Boomkwekerij biedt minder mogelijkheden voor combinatie met professionele pluimveehouderij. Het vakmanschap voor fruit en pluimvee ligt behoorlijk uiteen en om dit te combineren moet je een duizendpoot zijn.

De pluimveehouder is gebaat bij iemand die hem 'ontzorgt' op het gebied van de fruitbomen (advies, plantmateriaal, boomkast, snoeien, verwerking van fruit). De fruitteler is gebaat bij iemand die hem 'ontzorgt' op het gebied van mobiele pluimveehouderij (advies, kuikens, mobiel huurhok, slacht). Hier liggen kansen voor ondernemers (zonder land), die op deze wijze een aantal fruittelers of juist een aantal pluimveehouders bedienen. ■

Monique Bestman is onderzoeker dierenwelzijn en diergezondheid bij het Louis Bolk Instituut, Angela Maninveld is fruitordeurster (www.groentjecider.nl) en Joke Bloksma werkt als docent op de Warmonderhof.

Brochure 'Bomen voor Buitenkippen' (gratis via info@louisbolk.nl). Het onderzoek naar de combinatie van pluimvee en fruitteelt is onderdeel van EU-project AGFORWARD en wordt betaald door het 7e Kaderprogramma voor Onderzoek, Technologische Ontwikkeling en Demonstratie.